

DTT-Symposium. Terminologie und Kultur

(Mannheim, 2016. március 3. – 5.)

Tamás Dóra Mária

E-mail: tamas.dora@btk.elte.hu

A DTT e.V. német terminológiai egyesület két évente tart kétnapos szimpózi-umot. Ebben az évben a központi téma a terminológia és a kultúra kapcsolatának sokféle szemszögből történő feltárása, elemzése és megvitatása volt. A 15. alkalommal megrendezett, közel 200 fős konferencián részt vettek terminológusok és terminológiamenedzserek, szakfordítók, dokumentumszerkesztők, fordítóirodák, terminológiai tanácsadó szolgáltató cégek, szoftverfejlesztők, egyetemi oktatók, kutatók, továbbá nagyvállalatok, nemzeti hatóságok és nemzetközi szervezetek képviselői. A szimpózi-um a 300 tagot számláló, elsősorban a német ajkú országok terminológiai tevékenységére koncentráló, de a nemzetközi trendeket is követő egyesület legnagyobb létszámú rendezvénye. Az egyesület további naprakész ismereteket nyújtó továbbképzéseket is kínál, mint például szemináriumok, webináriumok és workshopok. Foglalkozik még tanácsadással és projektek koordinálásával, mint például az egyesületi terminológiamenedzsment kézikönyv kiadásával és folyamatos aktualizálásával. Az idei évre meghirdetett *Terminológia és kultúra* című szimpózi-um aktualitását a migráció jelenségének és a kultúrák egymást közti egyre szorosabb érintkezésének utóbbi időben lezajlott erősödése adta. A konferencia nem kifejezetten a menekültválságra fókuszált, inkább a tág értelemben vett kultúra és a terminológia kapcsolódási pontjait kereste. Szó esett a kultúra fogalmának értelmezéséről, az interkulturális kommunikációról, a kultúraspecifikus fogalmakról, a kultúra megnyilvánulásáról a szakszókincsben, továbbá a vállalati kultúráról a műszaki, a jogi és a gazdasági szakszókincsre fókuszálva.

A rendezvényhez kapcsolódva, az azt közvetlenül megelőző napon, szemináriumokon való részvételre is lehetőség adódott három különböző témakörben. Klaus-Dirk Schmitz (Fachhochschule Köln) *Konzeption und Aufbau von Termbanken* (Terminológiai adatbázisok koncepciója és felépítése) címmel tartott tréninget, míg azzal párhuzamosan Tamara Arndt és Rachel Herwitz (TermSolutions) *Unternehmensweite Abstimmungsprozesse mit Terminologiekreis und Leitfaden* (Vállalati szintű egyeztetési folyamatok a terminológiai munkacsoport és útmutató segítségével) a validálási folyamatok kialakítási nehézségeit ismertette. Ezt követte Anette Weinlandt (eccenca GmbH) *Terminologie- und Taxonomiemanagement: Grundlagen, Werkzeuge, Synergien* (Terminológia- és taxonómiamenedzsment: elmélet, eszközök és szinergiák), aki a terminológia, az

ontológia és a taxonómia kérdéskörét járta körül. Szintén ezen a napon tartotta meg – immár hagyományosan – a DTT e. V. zártkörű közgyűlését is.

A szimpóziumot másnap Mark Childress (SAP AG.), a DTT e.V. elnöke nyitotta meg köszöntő beszédével, majd a résztvevőket kiemelt vendégként Ludwig Eichinger, a mannheimi székhelyű Institut für Deutsche Sprache (IDS) igazgatója köszöntötte, ezzel is jelezve, hogy az egyesület a német nyelv ápolását és megőrzését mennyire fontosnak tartja. A részben állami finanszírozású, alapítványi formában működő IDS feladatai közé tartozik a mai német nyelv kutatása, elsősorban nyelvtani, lexikai és pragmatikai kérdésekben való állásfoglalással és rendszeres publikálással.

A konferencia érdemi részét Florian Feuser egyetemi oktató (Hochschule für Angewandte Sprachen, München) nyitotta meg *Balanceakt Kulturbegriff. Theoretischer Anspruch und methodischer Pragmatismus im Fach Interkulturelle Kommunikation* (Kötéltáncos mutatvány a kultúra fogalmával. Elméleti kívánalmak és módszertani pragmatizmus az interkulturális kommunikáció területén) című negyvenöt perces nagyelőadásával, amelyben a témakör bevezetéseként a kultúra fogalmának komplexitására, értelmezésének tárgykörtől való függésére és annak további definiálási nehézségeire világított rá.

Az első kávészünet után három félórás előadás következett, ezek közül is elsőként Angelika Ottmann és Carmen Canfora előadása, akik mint gyakorlati szakfordítók a *Das Maß aller Dinge? Kulturdimensionen und ihre Implikationen für Terminologie und angrenzende Bereiche* (Mi legyen a mérce? Kulturális dimenziók és kihatásuk a terminológiára és annak határos területeire) címmel az interkulturális kommunikáción belül gyakran emlegetett kulturális dimenziókból kiindulva azzal foglalkoztak, hogyan jelennek meg a kulturális különbségek a mindennapi szakfordítói és terminológusi munkában. Ehhez különböző modelleket tekintettek át, de elemzéseikben elsősorban a *kontextuserős(-gazdag)* (*high-context*) és *kontextusgyenge(-szegény)* (*low-context*) kultúrára, ill. az explicit és az implicit kommunikációra koncentráltak. Amennyiben a forrásnyelv mögött egy kontextusszegény kultúra áll, úgy terminológiai egyeztetéskor általában az a jellemző, hogy a megnevezések hiányát terminusjelöltekkel próbálják feloldani, holott a kontextusgazdag kultúra beszélői erre nem feltétlenül tartanak igényt. Ez jellemző például a német és a spanyol műszaki terminusok esetében, ahol német nyelven minden egyes tárgyi eszköz külön megnevezést kap, míg a spanyol terminusokra ez a fajta explicit megközelítés nem jellemző. Az előadás során egy nyomdagép használati útmutatójából idéztek, amelyben a henger terminusra német nyelven három különböző terminust használtak (*Plattenzylinder, Druckzylinder, Gummizylinder*), de a spanyol csak egy terminust használ (*cilindro*) és annak értelmezésekor a szakemberek által eleve ismert kontextusra épít.

Peter A. Schmitt, egyetemi oktató (Universität Leipzig) szintén műszaki terminusokkal folytatta a kultúra és terminológia témakörét, és a *Was ist (wenn überhaupt) kulturspezifisch in der Technik: Begriffe oder Gegenstände?* (Mi tekinthető – ha van ilyen egyáltalán – kultúrspecifikusnak a műszaki szaknyelvben: a fogalom vagy a tárgy?) című előadásában olyan gyakorlati példákat hozott, amelyek rámutattak arra, hogy a műszaki fogalmak és tárgyak milyen mérték-

ben meghatározottak szociokulturális szempontból. A hétköznapiól a komplex ipari berendezésekig-telepekig terjedő gyakorlati példáival alátámasztotta (lásd *ereszcsatorna, kalapács, aljzat, üdítő doboz, hűtőtorony, atomerőmű*), hogy a kultúra és a műszaki terület kölcsönösen hat egymásra. Schmitt kiváló szemléltető példaként tartja számon a *kalapács* prototípusának kérdését, amelynek angolszász változata (*hammer*) nem a német prototípus-változatnak (*Schlosserhammer*), hanem a *szeghúzó kalapácsnak* felel meg (*Klauenhammer*). Ez utóbbit a német kultúrkörben csak szakember (például ács, asztalos) használja, és nem lehet fel a háztartásokban. A két tárgyat összehasonlítva könnyen megállapítható, hogy fő funkciójukban megegyeznek, de eltérnek egymástól egy jellemzőben, azaz az angolszász verzióban az *ácskalapácsra* jellemző *szeghúzó* rész az alafunkciók részét képezi. Az *aljzatok* és *dugasok* eltérő mérete és formája a külföldre utazók számára gyakran fejtörést okoz. Ez esetben megállapítható, hogy ugyan a fő funkció megegyezik, de az egyes konstrukciók különböznek egymástól, amelyet országonként vagy régióként eltérő szabványok írnak le (lásd bővebben: *plug type* – áttekintés az International Electrotechnical Commission, röviden IEC honlapján: <http://www.iec.ch/worldplugs/typeC.htm> alatt). Az előadó zárszavában arra a véleményre jutott, hogy műszaki területen nem az elvont, tág értelemben vett fogalmak, hanem elsősorban a tárgyak különböznek egymástól kulturspecifikus jellegük miatt, bár ez a fogalmakra is igaz, amennyiben azokat konkrét tárgyakhoz kötjük.

A mérnöki végzettségű Wolfgang Sturz (Transline Deutschland) *Kulturelle Unterschiede in technischen Terminologien* (Kulturális különbségek a műszaki terminológiák közt) című előadásával zárta a sort a műszaki terminusok és kultúra kérdéskörében. Állítása szerint nem beszélhetünk kultúrasemlegességről a műszaki szövegek és terminusok esetében. Bár korábban globális szinten a kommunikációs lehetőségek behatároltak voltak, ezért véleménye szerint párhuzamos fejlesztések gyakrabban fordulhattak elő, ami kihatott a terminusképzésre is, mint az általa hozott a gyújtógyertya példa esetében (francia, holland: *bougie*, UK: *sparking plug*, USA: *spark plug*). Véleménye szerint mind a mai napig hat a műszaki terminológiára az adott kulturális kontextus, legyen szó erről makro (földrajzi, geopolitikai) vagy mikro (ágazati, vállalati kultúra) szinten.

Az ebédet követően François Massion (D.O.G. GmbH) tartotta meg az előtte szólókhoz kapcsolódó, a *Begriffsimperialismus: Können Fachterminologien wirklich global und kulturneutral sein?* (Fogalomimperializmus: a terminológia lehet valóban globális és kultúrasemleges?) című előadását. A fogalmak képeztek gondolatmenetének kiindulási pontját, amelyek a valóságban gyakran több rendszer részét is képezik (például a munkahelyi ebéd a munkavállaló felfogásában élelmiszer és az adóhatóság számára adóztatandó bevétel). A fogalmak értelmezését befolyásolhatja valóságfelfogásunk és alkalmazási céljaink. Ez nemcsak a köznyelvi beszélő, hanem a szakemberek definícióalkotási módját is befolyásolhatják, amelyre példaként a *tömítőgyűrűt* (*Dichtring*), és annak öt különböző DIN szabvány szerinti eltérő meghatározását említette meg. A többnyelvű adatbázisokban az ekvivalencia leírásakor rengeteg megoldandó kihívás adódik, amelyek esetében a fogalmak tágabbak, szűkebbek vagy esetleg más szempontok által definiáltak. Gyakori, hogy a fogalmakat eltérő módon rend-

szerezik a különböző nyelveken és kultúrákban, a definiálás és a megnevezés módja befolyásolt az eltérő megközelítés, például a felhasználási cél vagy egyéb szempontok alapján.

Kérdésként felmerül, hogy vajon milyen részletességgel érdemes ezeket az információkat az adatbázisokban rögzíteni (például a hiányzó felettes fogalmak helyett nullaértékű fogalmak és tágabb vagy szűkebb fogalmak helyett virtuális fogalmak mesterséges létrehozásával). A jog, a politika, az intézménynevek és az adózás területén erre számos példát lehet találni. Az előadó véleménye szerint ennek kezelésére a terminológiai adatbázisokban az általában egy felhasználási szempontra koncentráló taxonómia bevezetése túl merev rendszert eredményezne, míg ennek megoldására – a hierarchikus és asszociatív relációk ábrázolásával – az ontológia alkalmasnak bizonyul. Ennek eredményeként egyre valószínűbb a terminológia és ontológia területének összenövése (például nyelvtechnológiailag értelmezhető fogalommeghatározásokkal a relációk automatizálására), ami az ontoterminológián keresztül lehetőséget ad a sokszínűség mint alapállapot felismerésére és ennek megfelelően mint tudásmenedzsment kezelésére.

Ayten Turhan (Fiducia & GAD IT AG) *Terminologearbeit in Zeiten von Unternehmenfusionen und kulturellen Veränderungen – Erfahrungen der Fiducia & GAD IT AG* (Terminológiai munka vállalati egyesülések és kulturális változások idején – a Fiducia & GAD IT AG tapasztalatairól) című beszámolójában konkrét megoldandó problémákat mutatott be, amelyek olyan esetben adódnak, amikor két vállalat terminológiai adatállományát kell fúzió miatt egyesíteni. A bemutatott esettanulmányban a nagy bankhálózatoknak informatikai szolgáltatást nyújtó vállalatok mindegyikénél már folyt korábban terminológiai munka, de különböző eszközök és útmutatók felhasználásával, eltérő prioritások és vállalati kultúra szerint.

Mark Childress, a DTT elnöke, aki immár 15 éve az SAP AG vezető terminológiamenedzsere, az *SAP-Terminologiemanagement auf dem Weg in die Cloud* (Az SAP-terminológiamenedzsment a felhőalapú szolgáltatás felé vezető úton) című előadásában a vállalat jövőorientált hozzáállásáról beszélt. Az SAP vállalati kultúrája több mint 40 éves, számos jól bevált gyakorlat szerint működik. Saját, részletesen kidolgozott terminológiáját az SAPTerm terminológiai adatbázisban (www.sapterm.com) rögzíti és teszi közzé. A vállalat vezetői tisztában vannak azzal, hogy mára a technológia fejlődésével a felhasználók leginkább már egy zsebben is elférő, de világméretű tudást magába tömörítő könyvtárra vágnak. Éppen ezért az SAPTerm modernizálásának célja egy egyszerű, egyértelműen felhasználóbarát, többféle platformra alkalmas megjelenési felületű adatbázis létrehozása, amelyen belül ugyan teret nyer az automatizálás, de a prioritást továbbra is az emberi döntések jelentik. A felhőalapú technológia bevezetésének előnyei a felhasználói csoportok számára abban jelentkeznek, hogy a könnyebb hozzáférhetőség a munkafolyamat és különösen az adatok ellenőrzésének felgyorsítását teszi lehetővé cégen belül és kívül, és a cég ügyfelei és a partnerei számára egy közös platformot jelent.

A második kávészünetet követően a konferenciát Jutta Witzel és Heidrun Wehmeyer *Wie ticke ich und wie tickst du? – Kommunikation mit Wertschätzung*

im Terminologiekreis (Hogyan működöm én és hogyan te – az értékeket figyelembe vevő kommunikáció a terminológiai munkacsoporton belül) című előadásával folytatta, amely arra fókuszált, hogy a terminológiai munkacsoporton belül végzett közös munka során a személyiségjegyek felismerésével, az egyéni és a saját kultúrkörükből hozott sajátosságok figyelembe vételével hogyan érdemes megoldásorientált hozzáállással és megfelelő stresszkezeléssel a csoportot az eredményes munka érdekében vezetni. A pénteki nap utolsó, azaz kilencedik előadását Petra Drewer (Hochschule Karlsruhe) *Technische Redaktion feat. Terminologiarbeit – Sprachliche Standardisierung von Text- bis zur Wortebene* (A dokumentumszerkesztés mint háttér munka a terminológiai munka során – nyelvi szabványosítás a szövegszinttől a szószintig) címmel tartotta, aki oktatóként beszélt a szabványosítás kultúrájának jelentőségéről a dokumentumszerkesztők képzésében. Beszámolója során az alkalmazott módszerekkel, a munkafolyamattal, az eszközökkel és a szükséges képzettség kérdéskörével foglalkozott.

Az előadást követően Petra Drewernek jutott az a megtisztelő feladata, hogy az egyesület nevében – az aktuális információk kihirdetését követően – átadja a DTT terminológiai különdíját, amelyet ezúttal munkacsoportja nevében Anette Preissner (Deutsches Institut für Normung – DIN), a Német Szabványügyi Hivatal munkatársa vehetett át, akit egyúttal felkértek a másnapi nyitó előadás megtartására is. Az összesen kilenc előadást felvonultató napot egy közös vacsora zárta a Neckar folyón található Müllers Múzeumhajón, ahol lehetőség nyílt kötetlen szakmai beszélgetésekre folytatására.

A második konferencianapon, szombaton a közönség tíz előadást hallhatott. A konferencianapot az előző napi díjazott kezdte meg. *DIN-TERMinologie online – Astlöcher, Chinesenbärte, Sportlehrer und wild gewickelte Wicklungen* (DIN-TERMinologie online – Gyöcsök, 'kínai szakállak', sportoktatók és vad tekerceslések) volt Anette Preissner (DIN, Berlin) előadásának figyelemfelhívó címe. Az intézet terminológiai adatbázisának projektje 2011-ben indult, mára az online felület – regisztrációt követően – ingyenesen elérhető a www.din-term.de honlapcímen. Az adatbázis 750.000 bejegyzést (2016. februári adat) tartalmaz, amelynek adatai szabványokból, szabványtervezetből és specifikációkból származnak, továbbá az intézet által átvett CEN és ISO szabványok angol és francia megfelelői is szerepelnek benne. Idén májustól a DIN adatbázisát ráadásul még lengyel nyelvű bejegyzésekkel is bővítik. További információként Preissner még megemlítette, hogy a bejegyzések többsége (60%-a) háromnyelvű, 2003 óta a korábbi fogalom-meghatározások törlése nem történt meg, helyette a naprakészséget egyéb szerkesztési adatok jelzik. Előadását végül konkrét bejegyzések bemutatásával zárta, amelyhez szokatlan példákat igyekezett választani, hogy megmutassa, hogy a terminológiai adatbázisban való keresés korántsem egyhangú. Ilyen példa volt a szó szerinti megfeleltetésben 'kínai szakáll' (*Chinesenbart*) kifejezés is, amely a lombos fafajtákból származó rönkök egy felületi jellemzőjét takarja.

Rodolfo Maslias (EU Parlament, Luxemburg, Terminology Coordination Unit) *Die Europäische Gesetzgebung: eine multikulturelle Herausforderung* (Európai uniós törvényhozás: multikulturális kihívás) címmel, 25 éves tapasztalatára építve és mint a Terminológiai Koordinációs Osztály vezetője (lásd bővebben:

termcoord.eu) beszélt az Eurovoc rendszer besorolása alapján mára 110 tárgykörben 11 millió terminust tartalmazó IATE adatbázisról és az ahhoz kapcsolódó háttérmunkáról. Az Európai Unión belül a fordítás napjainkra mindennapi kihívássá vált: az előadó szerint ezen a téren is lényegében kulturális kérdésről van szó, hiszen az EU immár több mint 50 éve, rögtön a kezdetektől fogva a többnyelvűség megtartása mellett tette le a voksot. A kulturális sokszínűség fenntartásával történik mind a mai napig a kommunikációs igények kiszolgálása, így a jogszabályok alkotása is, amelyek beépülnek a nemzeti jogszabályok rendszerébe. A jogszabályok alkotáskor és fordításakor nem hagyható figyelmen kívül annak célja, azaz a közös jogszabályi előírásokban szereplő fogalmak uniós szinten történő egységes értelmezése. Az európai uniós jogalkotási folyamat a biztosok, a miniszterek és a képviselők igen összetett együttműködése révén alakul ki. A folyamat során minden egyes szakember nemcsak saját államának érdekeit képviseli, hanem saját népének kultúráját is magával hozza. Az uniós kezdeményezések között jelen van a törekvés egy közös kultúra létrehozására (lásd Európa Kulturális Fővárosa, Horizon 2020 kutatás-fejlesztési és innovációs támogatás program, bolognai rendszer).

A gyakorlat az mutatja, hogy a regionalizálódás valós folyamatot jelent az Unión belül, de tisztában kell lenni azzal, hogy jelenleg még számos különbség tapasztalható az EU északi és déli, nyugati és keleti tagállamainak viselkedési kultúrájában és mentalitásában. Sőt, a terminológia kialakításakor még egy nyelv használatán belül bőven akad kihívás, hiszen a jogi és közigazgatási terminusok esetében gyakori a több változat együttes létezése, ami problémát okoz például a német nyelv esetében, amely több tagállamban is (lásd Németország, Ausztria, Svájc, Olaszországon belül Dél-Tirol, Liechtenstein) beszélt nyelv, és amelyek esetében az országspecifikusság miatt a terminológiai adatbázisban több terminus feltüntetése szükséges.

A görög nyelv esetében is előfordulnak hasonló kihívások, hiszen az Európai Unióhoz Ciprus Görögországhoz képest 20 évvel később csatlakozott. Egy egységesített és preskriptív terminológia ugyan megkönnyítené a helyzetet, az európai polgárok szövegértését azonban ez megnehezítené. Az általános gyakorlat szerint az Európai Bizottság és az Európai Unió Tanácsa elsődlegesen egy saját terminológia kidolgozására törekszenek (lásd euroadminisztrációs nyelvhasználat), az előnyben részesített (*preferred*) és elfogadható (*admitted*) változatok megjelölésével, ezzel szemben az Európai Bíróság és az Európai Központi Bank (EKB) terminológiájának kidolgozására a kétnyelvű összehasonlítás a jellemző. Az Európai Bíróság számára fontos támpontot jelentenek a nemzeti, belső jogszabályok terminusai, míg az EKB a terminológia kidolgozásában szoros együttműködésben áll a nemzeti bankokkal. Tekintettel a fentiekre nem véletlen tehát, hogy az EU rendelkezik a legnagyobb, közel 5000 szakfordítóval és tolmáccsal dolgozó fordítószolgálattal (Directorate-General of Translation, lásd http://ec.europa.eu/dgs/translation/index_en.htm), amely feladatát tíz különböző uniós intézménynél látja el. Példaként megemlítve csak az Európai Parlament évi fordítási igénye 1,8 millió oldalt tesz ki. Napjainkra a 28 tagállam 24 hivatalosan elismert nyelve 552 nyelvkombinációt tesz lehetővé. A gyors kommunikációs igények miatt ténylegesen 2003-tól az uniós nyelvhasználaton

belül az angol lett a lingua franca, illetve a rövid fordítási leadási határidők miatt a gyakorlatban az angol, a francia és a német (néha spanyol, lengyel és olasz is) mint közvetítő nyelvek elsőbbséget élveznek, amelyekből további nyelvekre történik a fordítás elvégzése. Nem elhanyagolható a nyelvtechnológiai eszközök megléte sem (lásd a jogszabályokat tartalmazó EURLEX, a fordítómemóriákat gyűjtő EURAMIS és az IATE terminológiai adatbázis). A Terminológiai Koordinációs Osztály felel az IATE2 elindításáért, amely várhatóan 2017-től lesz használható. Újdonságai közé tartozik az ontológiai elemekkel való bővítés, azaz a terminológiai adatok annotálása és a relációk feltüntetése. A fő cél olyan adatbázis kialakítása, amely minél többfajta információval és keresési lehetőséggel bír, és így valóban a tudás forrását képezi.

A jogi terminusok kezelésékor felmerülő kérdések sorát az olaszországi Dél-Tirolból érkező Elena Chiocchetti és Natascia Ralli kutatók (Europäische Akademie Bozen/Accademia Europea di Bolzano) *Ein Begriff, zwei Sprachen, unterschiedliche (Rechts)Kulturen: Über die Mikrovergleichung zur passenden Benennung* (Egy fogalom, két nyelv, különböző (jogi) kultúrák: a megfelelő megnevezés mikroösszehasonlítása) című közös előadásával folytatta. Az előadásban szintén felhívták arra a figyelmet, hogy a német nyelv használata több államra is kiterjed, ezért a német nyelv különböző kultúrák kifejezőeszköze, amelyen belül a kulturális különbségek az eltérések nemcsak mindennapi nyelvhasználatban, hanem a szaknyelvben is jelentkeznek. Ezen belül is a jogi szaknyelv különleges és központi helyzetben van, hiszen erős verbalitás jellemzi, a nyelv által fejeződik ki, értelmezhető és alkalmazható. További jellemzői az erőteljes elvontság, a kulturális beágyazottságú fogalomalkotás (konceptualizáció), a rendszerhez kötöttség, a sajátos társadalmi célok megvalósítása és a sajátságos fogalmi és ismeretrendszer. Ennek köszönhető, hogy azonos nyelv használata ellenére a terminusok jelentős mértékben is eltérhetnek egymástól. Előfordul, hogy bizonyos jogintézmények csak egy adott országban léteznek (lásd a *kantonok* Svájcban) vagy azonos fogalmakra különböző terminusokat használnak, mint például a *kollektív szerződés* esetében Németországban (*Tarifvertrag*), Ausztriában (*Kollektivvertrag*) és Svájcban (*Gesamtarbeitsvertrag*) használatos. A német nyelvi térségen belül Dél-Tirol (Alto-Adige) egészen speciális helyzetben találja magát Olaszországon belül, a lakosság 70%-a máig német anyanyelvűnek vallja magát, a jogi és közigazgatási eljárásokban az anyanyelv használata a gyakorlatban azonban csak az 1972. évi második autonómiastatútumot követően vált lehetővé.

Az 1991-ben létrehozott, az akkor bírából, ügyvédekből és fordítókból álló terminológiai bizottság munkájával és az EURAC kutatóintézete támogatásával valósult meg a terminológiai egységesítés elsősorban a közigazgatási, a polgári, a büntető anyagi és eljárásjog, továbbá a felsőoktatás területén. Ehhez szükséges volt az olasz jogi fogalmak német nyelven történő leképezésére. Az összehasonlító jogtudományon belüli makro- (rendszerszintű) és mikroösszehasonlítás (jogintézmény szintjén) vált be mint eszköz a mindennapi terminológiai munkában. Az adott jogintézmény tárgykörben történő kategorizálását követően mikroszinten elsőként a jogintézmény fogalmát vizsgálják meg, és feltérképezik az egyes megnevezéseket, azaz a változatokat. Ezt követi a foga-

lom megvizsgálása a másik jogrendszerben (a németországi, az osztrák, ritkán a svájci jogrendszerben, az uniós jogon és a nemzetközi jogon belül), majd a definíciókban szereplő egyes fogalmi jellemzők alapján történik meg a tételes összehasonlítás. A művelet elvégzéséhez fontos a megfelelő háttéranyag beszerzése (jogszabályok szövege, kézikönyvek, határozatok, minisztériumi honlapok stb.). Legvégül megtörténik a fogalmi összehasonlítás eredményének leírása, a változatok rögzítése, a megfelelő terminus kiválasztása vagy annak hiánya esetén új alkotása. Hangsúlyt helyeznek a jól megindokolható választásokra, a terminusok széles körű közzétételére és visszacsatolásként követik a terminusok használatának elterjedését a nyelvi és a szűkebb szakmai közösségen belül. Az előadó még megemlítette, hogy az intézet tervei között szerepel a BISTRO terminológiai adatbázis megújítása is.

A kávészünetet követően egy könnyedebb, de aktuális témáról hallhatott a közönség *Emoticons und Emojis: Eine universelle Sprache?* (Emotikonok és emoji: univerzális nyelv?) címmel Tamara Arndt (TermSolutions) előadásában, aki annak apropóján beszélt az ún. *emojik*, azaz a japán származású, emberi arcot megformáló és általában valamilyen érzelmet kifejező hangulatjelek sorozatáról (amelyek eredetije az emotikonok, azaz a nyomtatott írásjelek mint például a „smiley”; :-)), hogy az Oxford University Press ezeknek ítélte meg az „Oxford Dictionaries Word of the Year 2015” címet. Az előadásból kiderült, hogy ezeknek az univerzálisnak tartható jeleknek az értelmezése sem teljesen egységes (lásd a *szerecsse* és az *alvás emoji*kat), aminek okát a nyugati és (távol-)keleti kultúra különbségeiben kell keresni.

Ursula Reuther a kulturális témakört a *Gendergerechte Terminologie – sprachliche Möglichkeiten und Grenzen* (A nemeknek megfelelő szóhasználat – nyelvi lehetőségek és korlátok) című előadásával bővítette, amelyben a német nyelvhasználatra jellemző nyelvtani nemeknek megfelelő szóhasználat okozta nehézségeket és megoldásokat a terminusok vonatkozásában vázolta fel. Őt követte Micheal Wetzel (Coreon), aki *Verschiedene Perspektiven auf ein- und denselben Begriff? Herausforderungen für und Lösungen durch Terminologie-Werkzeuge* (Különböző perspektívák ugyanarra a fogalomra? Kihívások és a terminológiai eszközök által kínált megoldások) címmel a taxonómia és az ontológia alkalmazásával a terminusok és a fogalmi hálók elektronikus leképezésével foglalkozott.

Az ebédet követően azonos témakörben, a szoftverek kínálta terminológiai rögzítési és ontológiai ábrázolási lehetőségekkel, a tudásmenedzsmentre fókuszálva folytatódott a konferencia a bécsi Alexandra Hanischläger, Klaus Fleischmann (Kaleidoscope) bemutatójával, amely egy a szervezőkkel folytatott baráti levélváltás alapján a szokatlan *Concept Maps: lusting, provokant, akademisch und mystisch, aber genaugenommen egal* (Fogalmi hálók: szóra-koztató, provokatív, tudományos és misztikus, de tulajdonképpen mindegy) címet viselte. Záróakkordként három angol nyelvű előadás következett, amelyek közül az elsőt Hanne Erdmann Thomsen (Copenhagen Business School) tartotta *Visualizing culture-specific conceptualizations – a tool and a method for concept clarification and intercultural terminology management* (A kultúraspecifikus konceptualizációk vizuális leképezése – a fogalmak tisztázására és az interkul-

turális terminológiamenedzsment kezelésére létrehozott eszköz és módszer ismertetése) témakörben amelyben a főiskola DAN TERMcentre i-Term elnevezésű, gazdasági terminusokat tartalmazó terminológiai adatbázisának (www.dantermbank.dk) fejlesztéséről és annak tapasztalatairól számolt be. Az adatbázis az i-Model eszközzel bővítették, amely így az adatbázisba integráltan fogalmi hálók megjelenítését teszi lehetővé, megvalósítva ezáltal a terminológia és ontológia közös alkalmazását. Az előadó konkrét, az adózás területéről származó példákat is bemutatott.

A két utolsó angol nyelvű előadás szintén a nyelvtechnológia kérdéskörét járta körül, míg Miloš Jakubiček (Lexical Computing, Brno) *Term Extraction with Sketch Engine* (Terminuskivonatolás a Sketch Engine segítségével) a terminuskivonatolásról adott elő (lásd <https://www.sketchengine.co.uk/#blue>), addig Gilles Falquet (Genfi Egyetem) *Terminology Management: New Perspectives* (Terminológiamenedzsment: új perspektívák) című előadásával arra kereste a választ, hogy a különböző nyelvű, nagy méretű szövegtörzsek feldolgozása végett a terminológiai adatbázisok milyen további eszközökkel bővíthetők (szövegtörzs, annotált szövegek, ontológia), és ez hogyan hat ki a minőségre.

Az igen színes és gazdag programú szimpóziumot Mark Childress, a DTT e. V. elnöke zárta szavaival. A rendezvény kiváló lehetőséget biztosított kapcsolatfelvételre, a szünetekben szakmai beszélgetések folytatására és a kiállítók standjainak megtekintésére. A résztvevők a kész konferenciakötettel távozhattak, és a témakörök további tanulmányozásához az egyesület honlapjára a prezentációk anyaga is felkerült (<http://dttev.org/aktuelles-terminologie-erleben/2016/152-vortraege-des-15-dtt-symposions-2016.html>).